

EKONOMİ POLİTİK

Diğer EKONOMİ POLİTİK yazılarım için [tıklayınız.](#)

A. Erinç Yeldan,

Kadir Has Üniversitesi

erinc.yeldan@khas.edu.tr

24 Aralık 2021

Döviz Kuru Neydi? Ne Oldu? Ne Olmalı?

Pazartesi akşamından bu yana yaşananlar hepimizi ortak bir soruda buluşturdu: *dolar kaç oldu? Kaç olacak? Kaç olmalı?*

Ekonomi öğretiminde “döviz kuru dengesi” üzerine bir çok alışılagelmiş kuram geliştirilmiş. Bu yazıda buradan elde ettiğimiz öğretilere dayanarak TL – ABD dolar kurunun seyri üzerine çıkarsamalarda bulunacağız. Hemen belirtelim, kullanacağımız tüm veriler [TC Merkez Bankası veri dağıtım sistemi](#) ve [ABD US Bureau Labor Statistics](#))

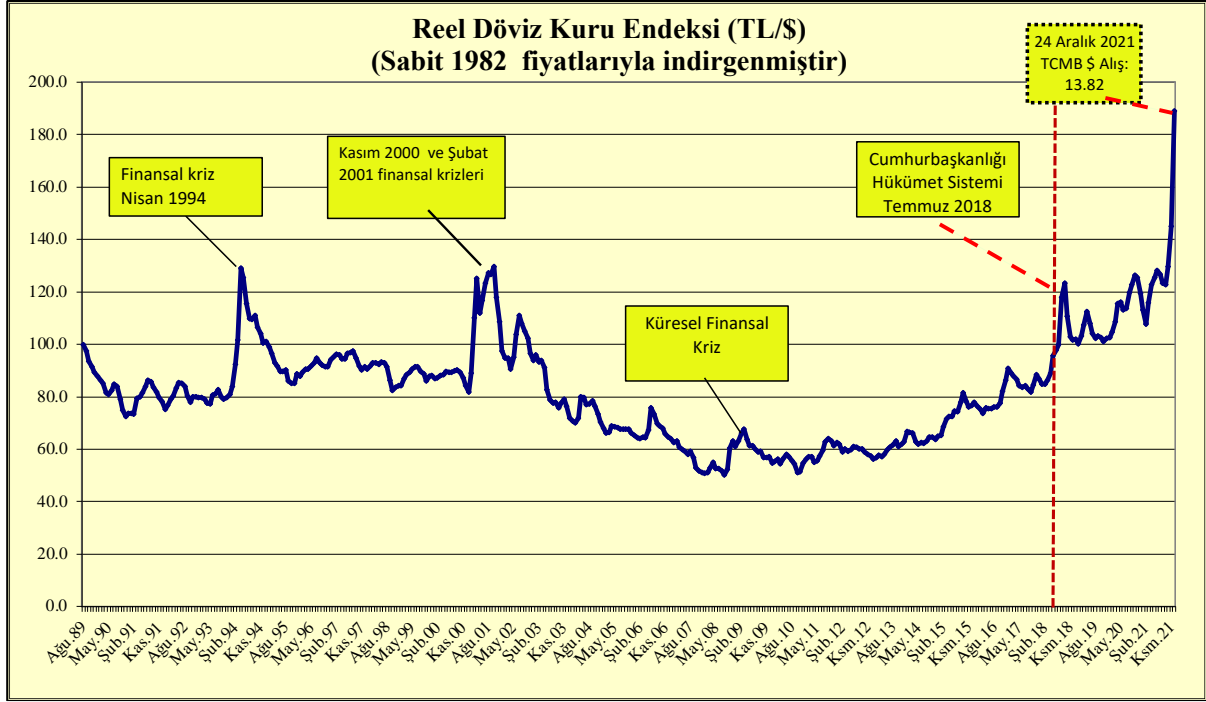
Uluslararası iktisat yazınının dövizde “uzun dönem” dengesi için geliştirmiş olduğu ana kavram “*satın alma gücü paritesine dayalı reel kur*” değeridir. Buna göre dövizin reel fiyatı iki ülke arasındaki enflasyon farklarından arındırılmış bir biçimde hesaplanabilir. Doğrudan ifade edersek, doların, Türk Lirası karşısındaki reel değeri, piyasada gördüğümüz dolar kuru fiyatının Amerika’da yaşanan enflasyon oranı ile çarpılıp, Türkiye’de yaşanan enflasyon oranı ile bölünmesiyle elde edilir. Enflasyon oranlarını ölçmek için de *Tüketici Fiyat Sepetini* kullanmaktayız. Formüle dökelim:

$$\text{Reel } \frac{\text{US\$}}{\text{TL}} = \text{Piyasa Dolar Kuru} \frac{(\text{ABD TÜFE})}{(\text{Türkiye TÜFE})}$$

Bu yaklaşım, piyasada gözlediğimiz doların *Türkiye’deki* “alım gücünü” ölçmek üzere önce Amerika’da yaşanan enflasyon ile değerlendiriyor, ama sonra da Türkiye’de yaşanan enflasyon ile düşürüyor. Dolayısıyla, bu işlem sonucunda eğer hesapladığımız rakam yükseliyorsa, **doların** TL karşısındaki değeri *reel olarak* artmış, yani **Türk Lirası değer kaybetmiş** demek. Sokaktaki vatandaşın karşı karşıya kaldığı alım gücüne dayalı hesap böyle. Bu yüzden de bu yaklaşıma “*dövizin satın alma gücü paritesi değeri*” ifadesi kullanılmakta.

Şimdi bu yaklaşımdan hareketle, Amerikan dolarının uzun dönemli seyrine bakalım. Zaman ufukumuzu 1989 Ağustos ayından başlatacağız. 1989 Ağustos’unda Türkiye meşhur *32 Sayılı Karar* aracılığıyla kambiyo rejimini düzensizleştirmiş ve uluslararası sermaye hareketlerini serbestleştirmiş idi. Dolayısıyla döviz piyasaları açısından 1989 önemli bir milat.

1989 Ağustos’unda ABD Dolarının TL değerini 100 kabul edersek; ve aylık ortalama kur ve enflasyon verilerini kullanırsak aşağıdaki resmi elde ediyoruz.

Grafikten şu sonuçlara ulaşılabilir:

- 1) 1989 Ağustos'u sonrasında Türkiye üç önemli döviz krizi yaşamıştır: Nisan 1994; Kasım 2000 & Şubat 2001 ve içinde bulunduğumuz 2018 Temmuz-sonrası
- 2) Türkiye'nin içinde bulunduğu döviz krizi 2018 Temmuz ayından sonra şiddetlenmiş ve düzey olarak 1994 ve 2001 krizlerinin düzeyini aşmıştır.
- 3) Aralık ayında geçtiğimiz hafta yaşanan dövizdeki ucuzlama (18 TL'den 13 TL'ye gerileme) altında dahi, döviz krizinin güncel boyutu gerek 1994, gerekse 2001'deki krizinden çok daha derindir. (Resimde, güncel verisi olarak, bu yazının kaleme alındığı sırada geçerli olana TCMB Alış Kuru (13.82) kullanılmıştır.

Mevcut döviz krizini belirleyen iki önemli unsur bulunmaktadır: (1) Güncel / konjonktürel düzeyde sürdürülen "faizi düşürün" inadı ve siyasi baskılara dayalı para politikası inatlaşması; (2) Türkiye ekonomisinin verimsiz ve ithalata dayalı sanayi yapısı. Bu sorunlardan ikincisi Türkiye'nin uzun dönemli yapısal bir sorunu olup, 2003 sonrası AKP idaresi altında daha da derinleştirilmiştir. Bu konuda bkz. 1 Aralık tarihli [Memleketimden Büyük Resim Manzaraları yazımız](#).

İlki için ise artık yapabileceğimiz bir yorum kalmadı; Türkiye hurafelere dayalı böylesi bir ekonomi idaresini hak etmiyor. Bu inatlaşma yaşanan güncel krizin ana nedenidir ve vazgeçilmedikçe iktisadi aklın sınırlarını zorlayan tasarımlar sadece krizin derinleşmesine yarayacaktır.

Diğer EKONOMİ POLİTİK yazılarım için [tıklayınız](#).